

עם מציאת המצבה בחלקת
הרבנים בוויזניצא המספרת
על ענוותנותו הרבה:

גאונות עצומה במעטה חסידות מופלגת

השיפה ראשונה
לדמותו של הג"ר
יוסף קאסטינבראהן
זצ"ל, דומ"ץ וויזניצא
בימי רביה"ק
ה'צמח צדיק' זי"ע

מעורבותו הישירה של רביה"ק ה'תורת חיים' בחלוקת העצבן ביאסן * פרטים חדשים על תהליך בחירת ה'צמח צדיק' לרבנות וויזניצא * השם המזויק של וויזניצא * קפידת רבינו ה'צמח צדיק' על כשרות המקוה בהידור * כ"ט באדר תרל"ג

| הרב מנחם מענדיל דוד פעלדמאן |

תשובות המופנות אליו – אוצר בלום של בירורי הלכה שמתוכם ניתן ללמוד על הנעשה בעיה ניתן להניח כי נכתבו אליו עוד תשובות רבות שלא ראו את אור הדפוס. מבין השיטין עלה בידינו לשרטט את מסלול חייו ופעילותו הענפה.

למרות מיפוי המצבות הנרחב שנערך בבית החיים החדש בטשארניהווא, בפאתי העיר וויזניצא, מקום מנוחתו לא אותה, וההנחה היתה כי הוא נטמן בבית העלמין הישן שחולל ונהרס. ברם, בעת עריכת סדרת הכתבות על 'פולמוס הירושה בוויזניצא – תרכ"ט', בו זכור נטל רבי יוסף תפקיד מרכזי, התגלתה לנו, לאחר שעמדנו על המחקה, מצבתו בבית העלמין החדש בטשארניהווא. המצבה, העומדת במיקום חשוב ומרכזי, הייתה מוסתרת תחת מעטה אשר כיסה אותה, כעת משהוסר המעטה נתגלה תאריך הסתלקותו: כ"ט באדר תרל"ג.

עם מלאות קנ"ג שנים להסתלקותו (תרל"ג – תשפ"ו), ערכנו מתוך מרבית השאלות והתשובות ובשילוב מקורות נוספים, מאמר מקיף לתולדות חייו, תורתו ופעליו של הדיין ומורה הצדק מוויזניצא.

עוד בחיי אביו רביה"ק ה'תורת חיים' זי"ע התקבל רביה"ק ה'צמח צדיק' זי"ע לשמש כאב"ד בעיר וויזניצא. אף לאחר שהתעטר בכתר הנשיאות ואלפי החסידים דבקו בו, נשארה רבנות העיר תחת ידו, אף שהיו מתושביה שכלל לא הסתופפו בצילו ואף לא היו חסידים. בשונה מאבותיו רבוה"ק ה'אהבת שלום' וה'תורת חיים', שהיו מנהיגי עדה, שימש רבינו ה'צמח צדיק' כמנהיג העדה בד בבד עם היותו אב"ד העיר האחראי על צרכי ההלכה מאידך, וכך היו גם צאצאיו ממשיכי דרכו.

כדי להקל מעליו את משא העם, שימשו תחת הנהגת רבינו ה'צמח צדיק' דינים ומורי צדק מובהקים, אשר נשאו איתו במשא ההוראה. הדיין הראשי אשר ניצב לימין רבינו בשני עשורי כהונתו הראשונים בוויזניצא, היה הגאון רבי יוסף קאסטענבראהן זצ"ל. הוא הופקד ע"י רבוה"ק על משמר התורה ושאלות ההלכה, להורות לתושבי העיר את המעשה אשר יעשון.

דמותו ההלכתית של רבי יוסף בלטה למרחוק; הוא עמד בקשר רציף עם גדולי הפוסקים בדורו, ובספרי השו"ת שנדפסו אנו מוצאים קרוב לחמישים

"הרב החריק, דומו"צ בק' קאלמייא"

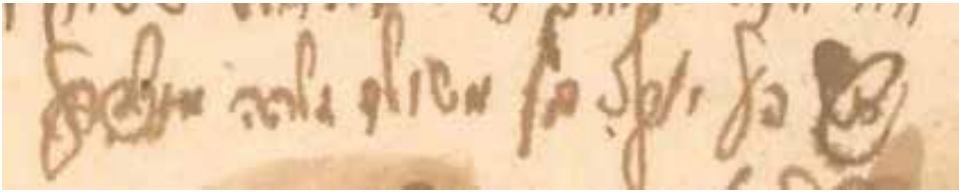
רבי יוסף נולד לאביו רבי משולם בשנת תק"ע לערך, והתגורר בעיר קאלמייא. קאלמייא היתה עיר מרכזית במחוז גאליציה המזרחית-דרומית, שם היתה השפעה רבה לרבוה"ק מקאסוב וויזניצא. תחת הנהגתם הועמדה הדת על תילה, החל ממינוי רבנים ודיינים ועד להשגחה על ענייני שחיטה ומוסדות היהדות. שם יצא שמו לפניו כגאון ותלמיד חכם, עד שנתמנה לכהן כדיין ומורה צדק בקהילה.

הופעתו הראשונה של רבי יוסף על בימת ההלכה מתועדת בשנת תר"ו. באותה שנה נדרש לסוגייה בהלכות תחומין, תושבי הכפרים הסמוכים לקאלמייא ביקשו לבוא בשבת לתפילה בבית הכנסת שבעיר. העיר עצמה שכנה בתוך התחום עבורם, אך בית הכנסת היה ממוקם כבר אחר כלות 'תחום שבת'. רבי יוסף פנה בשאלה זו אל פוסק הדור, הגאון האדיר רבי שלמה קלוגר זצ"ל

(המהרש"ק) מבראד. בתשובתו, מעטר המהרש"ק את רבי יוסף בתארים: "הרב החריק, דומו"צ בק' קאלמייא" (שו"ת **ובחרת בחיים** סי' קכז; שו"ת **עץ החיים** תשו' רצה). המהרש"ק בספרו **חכמת שלמה** שנדפס סביב לשו"ע אר"ח (סי' שסג סעיף כו) נשאל ג"כ מר' יוסף בדין תיקון עירובין אודות שינוי חידוש בחוטים. קשר המכתבים עם המהרש"ק הלך והתהדק, ורבי יוסף הוסיף להריץ אליו שאלות רבות בכל מקצועות התורה – הן בתקופת כהונתו בקאלמייא והן לאחר מכן כשעבר לכהן בוויזניצא. השאלות והתשובות מקיפות מגוון רחב של נושאים: דקדוקי שמות בגיטין, בדיקת תולעים בקמח, הלכות טרפות וסוגיות חמורות בבכורות (שו"ת **טוב טעם ודעת** סי' צח; מהדורא תליתאי סי' קסח; **האלף לך שלמה** יו"ד סי' קמה, אבה"ע סי' ריב; **חדושי אנשי שם** סי' קכט).

רבי יוסף נשא במשא העם ובירר את ההלכה עד תומה, בטרם יורה לעם את הדרך אשר ילכו בה.

כלל
התשובות
מגדולי הדור
שקיבץ רבי
יוסף, הובאו
לפני רביה"ק
ה'תורת
חיים' זי"ע,
שהשפעתו
על כל עניני
היהדות
במחוזות אלו
היתה מרובה
והוא ביקש
להעמיד
את הדין על
אמיתו

חתימת הגר יוסף

המבוגר מביניהם היה ר' צבי ראזענטאל, איש אמיד אשר ד' הצליח דרכו. לעת זקנותו, לאחר פטירת זוגתו וכאשר כבדה ראייתו, החליט להכניס לביתו את בתו וחתנו, ר' אברהם צבי (הוא כונה ר' אברם צבי, כמופיע שמו בשו"ת), שהגיע מהעיר קאלמייא.

לאחר פטירת ר' צבי בחורף תרי"א, פרץ סכסוך ביניהם. בתו וחתנו, ר' אברהם צבי, הציגו שטר מכירה רשמי על הבית שכתב האב לטובתם עוד בחייו, כגמול על העזרה שהגישו לו בשנותיו האחרונות. מן העבר השני ניצב ר' ישראל, בנו הצעיר של ר' צבי, אשר התגורר מזה שנים ביחידת דיור נפרדת באותה חצר. ר' ישראל טען לזכות 'חזקה' בנכס וערער על תוקפו של שטר המכירה בטענות שונות. כאשר לא הצליחו הצדדים להגיע לעמק השווה, הוחלט להביא את העניין להכרעת בית דין 'זבל"א" (זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד).

החתן, ר' אברהם צבי, בחר כנציגו את הגאון רבי **יוסף קאסטענבראהן** – הדיין המומחה בן עירו קאלמייא. הבן בחר בדיין מהעיר **פעטשיניץ**, ושני הדיינים בחרו כ'שליש' המכריע את הגאון רבי **יוסף שטערן זצ"ל**, **אב"ד סיגעט** – בירת מחוז מאראמורש. כפי שכתב הגר"י שטערן, הוא ניאות לקבל עליו את המינוי בידועו על משרתו הנכבדה של הגר"י קאסטענבראהן כדיין בעיר חשובה כקאלמייא.

הדיינים התכנסו ביאסין סמוך לחג הפסח, שמעו טענות וגבו עדויות במשך כמה ימים. במושב הדין התגלעה מחלוקת עקרונית, רבי יוסף שטערן, אב"ד סיגעט, והדיין הנוסף נטו לכיוון של 'פשר קרוב לדין', במטרה להותיר חלק מהנחלה בידי הבנים. לעומתו, התייצב רבי יוסף קאסטענבראהן בטענה כי על פי שורת הדין, שטר המכירה החתום והתקף מעניק לבת ולחתן זכות קניינית גמורה שאין לרערע עליה.

ככל שהעמיקו חקירותיהם, התברר כי התיק סובך משנראה בתחילה. הוסכם לדחות את המשך הדין לאחר החג, אז יתקבצו הדיינים שנית בביתו של 'הרב השליש' בסיגעט.

הדיין רבי יוסף קאסטענבראהן החליט להגיש את השאלה לעיונם של עמודי ההוראה באותו דור, בכדי לקבל את חוות דעתם בשאלה זו. הוא הריץ את השאלה בהרחבה לשורה ארוכה של לא פחות מחמשה עמודי ההוראה באותו הדור: [א] פוסק הדור הגאון רבי שלמה קלוגר מבראד; [ב] הגאון רבי אהרן משה טויבש אב"ד

עלותו לרבנות בוויזניצא

כוחו בהוראה ופסיקה עשו לו שם ותורתו מכרזת עליו, עד שבסביבות שנת תר"י, כאשר הוצרכו לדיין ומורה הוראה בעיר וויזניצא, נקרא רבי יוסף לקבל על עצמו את המינוי. מינוי זה נעשה ללא ספק על דעתו ובברכתו של רביה"ק בעל ה'תורת חיים' ז"ע, שמצודתו הייתה פרוסה על מינוי הרבנים והדיינים בכל גלילות אלו. באותה עת כיהן בוויזניצא כאב"ד הגה"צ רבי יצחק לאנדמאן זצ"ל. רבי יצחק היה משיירי דור דעה, מחסידי הרה"ק ה'צמח ד' לצבי' (רבו המובהק של ה'אהבת שלום'), ולימים היה יד מינו של ה'אהבת שלום' עצמו (כמתואר בספר 'אבן שתייה'). רבי יצחק נסתלק לשיבה של מעלה ב"ג באלול תרי"ג, ומנוחתו כבוד באהל מיוחד שהוקם לזכרו בבית העלמין הישן בוויזניצא. כנראה שבשנותיו האחרונות של רבי יצחק הובא רבי יוסף לעמוד לימינו ולשאת בעול ההוראה היום-יומי בעיר.

בתקופה הראשונה שימש כפי הנראה בסירוגין, הן בקאלמייא והן בוויזניצא. אף שהתגורר עדיין בקאלמייא, מצודתו היתה פרוסה לעיר וויזניצא. כפי שאנו מוצאים כמה תשובות אליו לעיר וויזניצא כבר מתאריך **תמוז תר"י** (שו"ת **בית שלמה** חו"מ סי' נט; יא; צג), כאשר במקביל בחודש **ניסן תרי"א** עדיין נשלחו אליו תשובות למקום מגוריו בקאלמייא. בשו"ת **חסד לאברהם** (חו"מ סי' כב) מפורש הדבר **"לקאלמייא"**, לכבוד ידידי הרב המופלג בתורה וכו' כעת מר"ץ דק' **ווישניצא**.

פרשיית הנחלה בעיר יאסין

באותה תקופת ביניים שבה כיהן במשרה חופפת בקאלמייא ובוויזניצא, בחודש ניסן תרי"א, הוזמן רבי יוסף, ששמו הלך לפניו כבקי בדיני ממונות ודיין בערים חשובות אלו, אל היישוב יאסין שבמחוז מאראמורש, לשמש כדיין ובורר מומחה בדין תורה סובך ומורכב, בחלוקת עיזבון וזכויות קניין בנכסי משפחה אמידה. יאסין, שוכנת בנקודה הצפונית ביותר במאראמורש, לפני גבולה עם גאליציה, ושימשה נקודת מעבר על הדרך העולה צפונה לכיוון מיקלוטשין ונדבורנא שבגאליציה. כל היהודים שנעו דרומה מגליציה למאראמורש עברו דרך יאסין. בראשית שנות התק"פ, החלו שלושה מבני משפחת ראזענטאל להניח את הגרעין הראשון ליישוב היהודי במקום. ואט אט התפתחה במקום קהילה יהודית תוססת.

ה'בית שלמה'
נותר ללוות את
רבינו ה'צמח
צדיק' במשך
שנות כהונתו.
הקשר בין
רבינו ה'צמח
צדיק ל'בית
שלמה' התנהל
בתיווכו של
הדומ"ץ
ר' יוסף
קאסטענבראהן.
רבי שלמה
נענה אל
עשרות
השאלות
שהפנו אליו
מהעיר
וויזניצא ע"י
הדומ"ץ רבי
יוסף

רבנות מרן ה'צמח צדיק' זי"ע

לאחר פטירת הגה"צ רבי יצחק לנדמן בחודש אלול תרל"ג, התמנה רביה"ק ה'צמח צדיק' למלא את מקומו. היה זה כנראה בראשית שנת תרל"ד, חדשים ספורים לפני הסתלקות רבינו ה'תורת חיים' בכ"ה באייר. נוסף כאן פרט בלתי ידוע על תהליך מינויו, כי מי שעמדו בחזית תהליך בחירת רבינו ה'צמח צדיק' לרבנות וויזניצא, היו שני חתניו של הגה"צ ר' לייבלי זצ"ל, שהיו תלמידי חכמים אמידים ובעלי מעמד בעיר (פרט זה קיבלנו מפי הרה"ג ר' צבי הערשיל דוידוביץ שליט"א רב קהילת החסידים ברמב"ש א' ומחשובי רבני אנ"ש, בשם הגה"צ הגה"צ רבי לייבל דערמער זצ"ל נכד הג"ר לייבלי מרבני וויזניצא) רבינו ה'צמח צדיק' היה עדיין צעיר לימים. כשנסע לשבות בוויזניצא בפעם הראשונה, התלווה אליו הגה"צ רבי שלמה דרימער זי"ע אב"ד סקאלא. כשחזר ה'בית שלמה' לביתו במוצאי שב"ק, לא אבה בתחילה רבינו ה'צמח צדיק' להישאר שם בלעדו, ועזב גם הוא את העיר ('טובות זכרונות'). לבסוף כיהן רבינו ברבנות

העיר, כשה'בית שלמה' נשאר לכהן ברבנות סקאלא. אך ניתן לומר כי ה'בית שלמה' נותר ללוות את רבינו במשך שנות כהונתו.

דומ"ץ וויזניצא עם ה'בית שלמה'

הקשר בין רבינו ה'צמח צדיק'

ל'בית שלמה' התנהל בתיווכו של הדומ"ץ ר' יוסף קאסטענבראהן. רבי יוסף היה שואל כענין, והרבה להפנות שאלות רבות אל מאורי הדור, אמנם הכתובת המרכזית אליה הפנה את מרבית השאלות היתה סקאלא, אל הגה"צ רבי שלמה דרימער זצ"ל ה'בית שלמה'. רבי שלמה, שהיה מחסידי קאסוב ובהמשך דבק גם ברבינו ה'צמח צדיק', נענה אל עשרות השאלות שהפנו אליו מהעיר וויזניצא ע"י הדומ"ץ רבי יוסף, בספרו אנו מוצאים קרוב לשלשים תשובות! שהשיב אל רבי יוסף, במכלול רחב של שאלות בהלכה.

אחת הפעולות הראשונות בהם התעסק רבי יוסף בהתחלת כהונתו, היתה בשנת תרל"ד, בדבר קביעת השמות המדויקים של העיר והנהר 'טשערמוש' בגיטין, צעד הכרחי להפיכתה של וויזניצא לעיר המוסמכת לסדר גיטין כדת וכדין. לפני כן לא סידרו גיטין בוויזניצא, רק בעת הצורך היו מסדרים בעיר הסמוכה קיטוב.

יאס (בעל 'תועפות ראם'); (תשובות שניהם מוזכרות בשו"ת מהריא"ז עניזל סימן נ) [ג] והגאון רבי אברהם תאומים אב"ד זארוב (בעל 'חסד לאברהם') (שו"ת חסד לאברהם קמא חו"מ ס' כב). ענקי עולם אלו, הצדיקו בתשובותיהם את עמדתו לטובת הבת.

נראה כי תלמיד חכם הוא'

במסגרת מאמציו הפנה רבי יוסף את השאלה גם [ד] אל הגאון רבי יקותיאל אשר זלמן עניזל, אב"ד סטרי (בעל 'מהריא"ז עניזל'). המהריא"ז, התרשם מדרך לימודו וכתבתו וציין בהערכה: 'והנה אדמהו אכנהו ולא ידעתה, כי אם מבין שורותיו יצהירו דבריו ונראה כי תלמיד חכם הוא וראוי לחוש על כבודו ולהשיבו נכונה'. עם זאת, בתשובתו ההלכתית (שו"ת מהריא"ז עניזל סימן מט) חלק המהריא"ז על רבי יוסף, ערער על זכות הבת וחיזק את טענות הבן.

מכיון שלא הכיר עד אז את שמעו של השואל ומתוך זהירות וחשש לקנוניה בין הצדדים, לא החזיר המהריא"ז את התשובה לשואל המקורי, רבי יוסף. הוא חקר ודרש היכן שוכנת העיירה 'יאסין' שמעולם לא שמע עליה, וכשנודע לו שהיא במחוז מ א ר א מ ו ר ש , שיגר את תשובתו ישירות אל אב"ד

המחוז, רבי יוסף שטערן, הרב השלישי.

רבי יוסף קאסטענבראהן לא שקט, והריץ את השאלה גם [ה] אל הגאון רבי שלמה דרימער (בעל 'בית שלמה'), אשר בירר את הסוגיה בטוב טעם (שו"ת בית שלמה חו"מ סימן מ) ופסקו נוטה לטובת הבת, תוך שהוא חותם בידידות: "השבתי לרום מעלתו בטרדא מרובה מאוד... אמנם לפענ"ד כל הדברים ב"ה ברורים כשמש בצהריים, ידיו דורש שלומו תמיד באהבה".

כלל התשובות מגדולי הדור שקיבץ רבי יוסף, הובאו לפני רביה"ק ה'תורת חיים' זי"ע, שהשפעתו על כל עניני היהדות במחוזות אלו היתה מרובה. רבינו ה'תורת חיים', שביקש להעמיד את הדין על אמיתו, שיגר מכתב בקשה אל הרב השלישי בסיגעט כי טרם חתימת הדברים ונתינת פסק הדין לידי הצדדים, ישלח תחילה אליו לקאסוב, את הפסק לעיונו. (שו"ת מהריא"ז עניזל סימן נ).

בשורה הראשונה. מצבת רבי יוסף [משמאל] סמוך למצבת החסיד הנעלה רבי יחזקאל אברהם ויזל זצ"ל

כיון שאני יודע שכבוד הרב הצדיק שיחיה מקפיד שתהיה המקוה שלו נעשה בלי גמגום כללי לכך הוא מציע דרך מורכבת יותר אך באופן שיהיה כשר לכל הדעות

לשם כך פנה בהתייעצות אל ה'בית שלמה'. ה'בית שלמה' (י"ד ח"ב סימן נט) סירב להזדקק לעניין כי "הדבר אינו נחוץ לעת עתה למעשה רק להלכה". אך בהמשך "אם יצטרך למעשה אי"ה אשיב בלא נדר, כפי אשר תשיג ידי. אמנם יצטרף לזה עוד אחד מחכמי דורנו".

כעבור כמה שנים בשנת תר"כ פונה רבי יוסף שוב אל גדולי הפוסקים, והפעם אל הגאון רבי אברהם תאומים אב"ד זבארוב (שו"ת **חסד לאברהם** קמא אבה"ע סימן ס), הוא תיאר כי לפעמים ע"י גידול הנהר אי אפשר לבוא לקיטוב ונגרם עיגון ע"י כך.

מצבת זוגתו הרבנית של רבי יוסף קאסטינבראהן

כפי הנראה היה ספק בדבר הכתיבה הנכונה של שם העיר, או מסיבות אחרות, ולכך העלה רבי יוסף את ההצעה לא להזכיר את שם העיר וויזניצא, רק לכתוב 'העומד בתחום קיטוב'. ה'חסד לאברהם' דוחה את ההצעה ומברר כי נצרך לכתוב את שם העיר עצמה.

פ"ג איש תם וישר המופלג החסיד מוי יוסף... לא נוכל למצוא הסבר נכון לתוארים שנחסרו, מלבד ציזוי מפורש של הדומ"ץ, דבר המלמד יותר מכל על מידת שפלותו וענוותנותו

מסחר העין

מהתשובות הרבות ניתן ללמוד פרטים מעניינים על אשר התחולל בעיה, המשא ומתן בין התושבים, והפרנסות מהם התפרנסו מתוך עיון בתשובות, כולם משו"ת 'בית שלמה', נתודע קצת על הנעשה בעיר.

ויזניץ ישיבה באזור הרי הקרפטים – אזור עשיר ביערות. יהודים היו מעורבים עמוקות בחוזים מול בעלי קרקעות. מסחר זה הביא שאלות שונות בהלכה. כמו בעסק מסחר בקרשים, כמה אנשים קנו עצים בשותפות ממחזיקי העצים, והמוכרים מסרו להם את הקרשים על יד על יד, עד כלות ימי הקיץ. אחד מהשותפים מת, והשאלה היתה אם יכולים להוציא את האלמנה מהשותפות (חו"מ סימן נה); הסכם על מכירת אלף קרשים כשהקונה בוחר לו איזה קרשים, הם נשלחים ברפסודות לכפר נאפילאקוויטץ, ואחר נתינת מעות קדימה וכבר נשלחו העצים, באו מים רבים ושטפו העצים, מי נושא בנזק זה (חו"מ סימן קו); מיזם עסקי ענק להקמת "באהן" – מסילת עץ המיועדת להובלת הגזעים מהיער למקום עיבודם לנסרים, כאשר בתמורה האומן יקבל מחיר מופחת על הובלת עציו, בהמשך כשהמסילה היתה מוכנה בשיא העונה 'בקיץ בעת רבוי המים', שאז הוא הזמן המיטיב לחתוך את הגזעים במפעל, חזר בו בעל המסילה ופתח מחדש את

ההסכם (חו"מ סימן קכ). מסחר משמעותי נוסף היה מבתי מזיגה, היהודים היו חוכרים 'פרופינציה' – זכות בלעדית לייצור ומכירת משקאות חריפים מאת השלטון. גם כאן התעוררו שאלות שנות. הן בהלכות שבת. רבי יוסף יצא נגד מורה אחד שניסה למצוא היתר בנוגע למנהגם של מוזגי היין בעיר לתעד את חובות הקונים בשבת באמצעות גוי שכתב בגיר על לוח שחור. בעוד שמורה הוראה מקומי ניסה למצוא היתרים לדבר, המו"ץ הרב יוסף קאסטינבראהן יצא נגד התופעה וקיבל גיבוי

מה'בית שלמה' (או"ח סימן לז). בעיקר נסבו השאלות בענייני ממונות, כמו בסכסוך בין מוזגים, בעלי בתי מרזח, לבין מחזיקי כפרים על הזכות הבלעדית למכירת משקאות חריפים (י"ד ח"ב סימן נט); שאלה בעניין ביטול עיסקת ענק, בו מכר אחד לחברו יותר מאלף היין י"ש באלפי רובל, הלוקח נתן מעות קדימה ועשה תקיעת כף, אך התעורר ויכוח על עמידה בתנאי התשלום (חושן משפט סימן ס).

רבי יוסף התכתב כאמור עם רבים נוספים מגדולי הדור, נזכר אותם כאן: הרה"ק מצאנז בשו"ת **דברי חיים** (אודות שמות גיטין); הרה"ג רבי **יוסף שאול נאטענזאהן** בספרו שו"ת **שואל ומשיב** (בדין קטלנית ובענייני ממונות); הגאון רבי **שמואל שמעלקא טויבש** ממלא מקום אביו בעל תועפות ראם ברבנות יאס, בספרו **אדרת שמואל** שנדמ"ח מכת"י (בדין תולעים הנמצאים בכבד, ומקח טעות בקנין בית); הגאון רבי משה תאומים אב"ד הארדענקא בשו"ת **אוריין תליתאי** (במנהגי השוחטים, נוסח שטרי מכירת חמץ, ודעוורים על גט); והגאון רבי משולם ישכר הורוביץ אב"ד סטאניסלאב בשו"ת **בר ליואי** (בנידון פולמוס הירושה בוויזניצא תרכ"ט).

מקרה משלג

במקרים מסוימים אנו מוצאים שרבינו ה'צמח צדיק' השתמש ברבי יוסף כשלוחו בשאלות הלכתיות. בשנת **תרכ"ה**, ערך ה'בית שלמה' תשובה (י"ד ח"ב סימן עו) אל רבי יוסף בענין הכשרת מקוה ע"י שלג וכפור, הוא מפלפל בדברי הפוסקים האם נחשב 'הווייתו על ידי אדם', נוטה להחמיר בענין, ומסיים: "ואף שקשה לי להחמיר

נגד דברי הש"ך והחתם סופר שכתב בפשיטות להיפך...
**מ"מ כיון שאני יודע שכבוד הרב הצדיק שיחיה מקפיד
 שתהיה המקוה שלו נעשה בלי גמגום כלל**, ואני לא
 יצאתי בזה מידי גמגום כמו שכתבתי", לכך הוא מצייע
 דרך מורכבת יותר אך באופן שיהיה כשר לכל הדעות.
 בשנת **תר"ל** התעסק רבי יוסף שוב בענין הלכה
 בשליחות רבינו ה'צמח צדיק'. היה זה בנידון שו"ב בעיר
 סמוכה לוויניצא, אשר נפסל ע"י רב העיר ע"פ עדות
 אשה אחת מסיבת מלשינות, השו"ב אשר היה מופלג
 בתורה ומעלות טובות וירא ד', הכחיש והביא עדים
 לצידו, אך גם אחר הפצרת רבנים מעיירות אחרות לא
 אבה הרב להתיר את האיסור.

רבי יוסף גבה עדויות
 והוכיח את חפותו של
 השוחט, ופנה בשליחות
 ה'צמח צדיק' אל כמה
 רבנים, אשר שלשה מהם
 ידועים לנו: [א] ה'בית
 שלמה' (י"ד ח"א סימן
 ט); [ב] הגה"צ **רבי מנחם
 מענדיל פאנעט אב"ד
 דעש**, בספרו 'שערי צדק'
 (י"ד סימן כז), בו כותב
 "חשתי להשיב מפני הכבוד
 ופקודת **קדוש ישראל נ"י**";
 [ג] הגאון רבי אברהם יהודה
 הכהן שווארץ בעל ה'**קול
 אריה**'. לא נמצאה תשובה
 שענה ה'קול אריה', רק
 קיים מכתב השאלה אותה
 הריץ רבי יוסף אליו, בו הוא
 מפרט את כל הנידון (וילקט
 יוסף תרע"א סימן ע"ג).

לא נוכל
 למצוא הסבר
 נכון לתוארים
 שנחסרו, מלבד
 ציווי מפורש
 של המנוח,
 דבר המלמד
 יותר מכל על
 מידת שפלותו
 וענוותנותו, מה
 שמעצים את
 התואר הבודד
 'החסיד' בו
 נתעטר

בו נטמנו רבנים ודיינים, בסמיכות אל מצבת החסיד
 הנודע רבי יחזקאל אברהם. מצבתו הסתתרה תחת
 מעטה ענוה ופשוטות, נוסח המצבה אינו מסגיר דבר,
 והכיתוב הוא כמקובל על כל אחד: 'פ"נ איש תם וישר',
 ללא ציון משרת כהונתו וללא שום תוארים נכבדים.
 שתי נתונים חשפו כי המדובר ברבי יוסף המו"ץ.
 הראשונה, לאחר שמצאנו את חתימתו המקורית על
 כמה מסמכים בשם אביו רבי משולם, ואכן מצבה זו
 היא של 'מו' **יוסף** במוהר"ר **משולם**; והשנייה כאשר
 המצבה הצמודה אליו היא מצבת בתו עליה נכתב **בת
 ר' יוסף מו"ץ**. לאחר שנמצא כי זהו מצבתו, אנו יכולים
 למצוא שתי מילים בודדות על מעמדו: **'המופלג החסיד'**.

עד כאן. נוסח מצבתו: פ"נ
 איש תם וי"ש [וירא שמים]
 המופלג החסוד מו' יוסף
 במוהר"ר משולם נפ' **ער"ח**
ניסן תרל"ג תנצב"ה.

מצבת יוטא בת ר' יוסף מו"ץ

לא נוכל למצוא הסבר
 נכון לתוארים שנחסרו,
 מלבד ציווי מפורש של
 המנוח, דבר המלמד יותר
 מכל על מידת שפלותו
 וענוותנותו, מה שמעצים
 את התואר הבודד **'החסיד'**
 בו נתעטר. [מצאנו מצבה
 נוספת בבית"ח (שורה ג
 מספר 37) פ"נ ר' ברוך צבי
 ז"ל ב"ר חיים מנחם, וצוה
**לפני פטירתו שלא לכתוב
 עליו שום תואר** נפ' ט"ו
 כסלו תר"פ תנצב"ה].

מי שמילא את מקומו
 של רבי יוסף במשרת
 ההוראה, הוא הרה"ג רבי **יעקב קאפיל קעגליר** זצ"ל,
 אשר התגורר בעיר ועסק בעניני הלכה עוד שנים רבות
 לפני פטירתו של רבי יוסף, אך מינויו הרשמי היה בעקבות
 פטירת רבי יוסף, כפי שמורה נוסח מצבתו מתאריך י"ב
 טבת תר"נ, מצוין "הורה הוראה בישראל **שבע עשרה
 שנה**". שבע עשרה שנה לפני תר"נ, מתחילים בתרל"ג,
 שנת פטירת רבי יוסף.

בבית העלמין קיימת גם מצבת זוגתו מרת **ליבא**
 בת מוה"ר אלימלך כץ אשת ר' יוסף מו"ץ, שנפטרה
 בשנת תרמ"א; וכאמור מצבת בתו מרת **יוטא** שנפטרה
 בתרס"ב. ידוע לנו גם על בן אחד של רבי יוסף שהיה
 תלמיד חכם מופלג, רבי **משה** קאסטענבראהן, גם את
 שמו מצאנו בכמה תשובות שנכתבו אליו, והוא אף נזכר
 בתשובות שנשלחו אל אביו.

בשנת תרכ"ה אנו מוצאים את חתימתו על שטר
 קיום צוואה וירושה של יהודי שעלה לארה"ק והתיישב
 בעיר צפת.

פטירתו ומצבתו

תשובתו האחרונה של ה'בית שלמה' אל רבי יוסף
 היתה בחודש תמוז תרל"ב. בשנה שלאחריה – תרל"ג
 – נפטרו שניהם, השואל והנשאל. הבית שלמה נפטר
 בירח האיתנים, בשמיני עצרת כ"ב בתשרי, ואילו רבי
 יוסף נפטר חדשים ספורים לאחריו, בסוף החורף, בכ"ט
 באדר, ערב ראש חודש ניסן תרל"ג.

מצבתו של רבי יוסף עומדת כאמור במיקום מרכזי,
 בשורה הראשונה של בית העלמין, בחלקה החשובה